

بررسی اصول نگارش پایان‌نامه‌های پزشکی فارغ‌التحصیلان

دانشگاه علوم پزشکی اراک طی سال‌های ۷۹-۱۳۷۳

دکتر محمدحسن دوامی*، دکتر لطیف معینی[§]، محمد رفیعی^p

چکیده

مقدمه: توجه به امر تحقیق و پژوهش، از عوامل اصلی شکوفایی علمی و تکنولوژی هر جامعه می‌باشد. بر نقش دانشگاه‌ها در نیل به این هدف تأکید فراوان شده است. در این رابطه، اجرای هرچه بیشتر پایان‌نامه‌های دانشجویی براساس استانداردهای موردنظر از جایگاه خاصی برخوردار است. این مطالعه با هدف بررسی رعایت اصول نگارش علمی پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی فارغ‌التحصیل دانشگاه علوم پزشکی اراک به انجام رسیده است.

روش کار: برای نیل به هدف فوق، کلیه پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان رشته پزشکی سال‌های ۱۳۷۳ لغایت ۱۳۷۹ دانشگاه جمعاً به تعداد ۲۶۶ عدد، مورد بررسی قرار گرفتند. روش جمع‌آوری داده‌ها شامل مشاهده و ثبت در پرسشنامه بوده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آمار توصیفی شامل بکارگیری شاخص‌های توصیفی و جداول و نمودارها انجام شده است.

نتایج: بیشترین فراوانی پایان‌نامه‌ها مربوط به فارغ‌التحصیلان سال ۱۳۷۵ (۲۳٪) بود. بیشترین فراوانی رشته تحصیلی پایان‌نامه‌ها به گروه‌های داخلی (۱۷/۷٪) و جراحی چشم (۱۳/۲٪) اختصاص داشت. بیشترین تمایل خانم‌ها به پایان‌نامه‌های ارائه شده توسط گروه‌های پوست و زنان بود. در حالی‌که آقایان بیشتر تمایل به اخذ پایان‌نامه از گروه‌های جراحی و داخلی داشتند.

به لحاظ نوع پایان‌نامه، بیشترین فراوانی مربوط به مطالعات توصیفی - مقطعی به میزان ۴۴٪ بود. هیچیک از پایان‌نامه‌ها ترجمه و یا مرور مقالات نبودند.

این بررسی رعایت اصول نگارش در ۵۲٪ پایان‌نامه‌ها را خوب، ۴۰٪ را متوسط و ۸٪ را ضعیف نشان داد. به لحاظ بخش‌های شش‌گانه اصلی پایان‌نامه‌ها، صحیح‌ترین شیوه نگارش مربوط به بخش‌های چکیده (۵۴٪) و یافته‌ها (۵۲/۳٪) و ضعیف‌ترین آن مربوط به نگارش بخش بحث (۲۶/۳٪) بود.

نتیجه‌گیری: علی‌رغم افزایش کیفیت نسبی نگارش پایان‌نامه‌های تحصیلی در چند سال اخیر، اما هنوز نقائص زیادی در نگارش آنها مشاهده می‌شود. با توجه به نقش مهم این رسالات در ارتقاء تحقیق و پژوهش در دانشگاه‌ها، شایسته است نسبت به تهیه یک چارچوب صحیح و استاندارد توسط مراکز ستادی و تأکید بر بکارگیری سراسری آن اقدام گردد.

کلمات کلیدی: پایان‌نامه‌های دانشگاهی، دانشجویان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اراک

مقدمه

هر جامعه می‌باشند و از طرفی بخش مهمی از ارزش دانشگاه‌ها را می‌توان از میزان فعالیت‌های پژوهشی و

از مهمترین عوامل رشد و شکوفایی هر کشوری، توجه به امر تحقیق و پژوهش در آن کشور می‌باشد. دانشگاه‌ها از اصلی‌ترین منابع و جایگاه‌های پژوهش در

* ایمونوپارا از تولوژیست بالینی، استادیار دانشکده پزشکی.

§ متخصص داخلی، استادیار دانشکده پزشکی.

p متخصص آمار، عضو هیئت علمی دانشکده پزشکی.

تعداد مقالات علمی منتشر شده از طرف اعضاء آنها تعیین کرد.

نگارش پایان‌نامه و به‌ویژه پایان‌نامه‌های پژوهشی فرصت مناسبی است تا دانشجویان بتوانند در طول دوران تحصیلات پزشکی به گونه‌ای با مسائل پژوهشی و چگونگی انجام یک تحقیق آشنا شوند (۱).

از طرف دیگر بررسی محصولات پژوهشی دانشگاه‌ها نظیر پایان‌نامه‌ها و سایر انتشارات می‌توانند معرف روند روبه رشد فعالیت‌های پژوهشی سال‌های اخیر کشور باشند (۲).

آقای ویلیام (۱۹۹۰) طی یک بررسی نشان داد که بهترین راه جهت پرورش محققان خوب در طب عمومی، تشویق پزشکان جهت نوشتن یک تز تحقیقی است (۳).

یک پایان‌نامه می‌تواند معرف خوبی برای نشان دادن توانایی‌های ذهنی و مهارت‌های تجربی و بالینی و همچنین توانایی شخص برای تحقیق پیرامون یک موضوع مشخص، جمع‌آوری داده‌ها و بحث در مورد گزارش طرح و نهایتاً نتیجه‌گیری باشد (۴).

بر اساس نظرخواهی صورت گرفته توسط Cursiefer و همکاران (۱۹۹۵) اکثر دانشجویان و اساتید رشته پزشکی انجام پژوهش (چه پایه و چه بالینی) را در آماده‌سازی دانشجویان برای طبابت سودمند ارزشیابی کرده‌اند (۵). بنابراین ارائه یک پایان‌نامه مناسب می‌تواند سرآغازی برای پیشبرد روند پژوهش در دانشگاه‌ها باشد. و از طرفی با توجه به جوان بودن اکثر پزشکان و داشتن توانایی بالقوه جهت انجام فعالیت‌های پژوهشی، پرورش استعدادها و آنها و به فعلیت درآوردن مهارت‌های آنان اهمیت بسیار زیادی دارد.

یکی از روش‌های مؤثر در این راه تشویق دانشجویان پزشکی به انجام یک پایان‌نامه تحقیقاتی است. این امر می‌تواند در استمرار فعالیت‌های پژوهشی این عزیزان پس از فارغ‌التحصیلی، در عرصه بهداشتی - درمانی بسیار مؤثر افتاده و رشد و شکوفایی هرچه بیشتر علمی کشور را به همراه داشته باشد.

در ایران دانشگاه‌های مختلف سبک‌های نگارش مختلفی را در پی می‌گیرند و به‌طور کلی نگارش پایان‌نامه از اهمیت زیادی برخوردار نیست (۶). برای رفع این کمبود در بعضی از دانشگاه‌ها اقداماتی جهت بررسی اصول نگارش پایان‌نامه‌ها صورت گرفته است (۷ و ۸).

سبحانی و همکاران (۱۳۷۷) پس از بررسی پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان دانشگاه علوم پزشکی گیلان، تنها ۱۵/۴٪ آنها را در حد عالی (مطابق با اصول صحیح نگارش) ارزیابی نمودند و کیفیت ۲۰٪ را بد گزارش نمودند (۷).

آنها بیشترین اشکال را در قسمت منابع و بحث و کمترین را در قسمت نتایج مشاهده کردند (۷). در بررسی دیگری که بر روی ۲۴۱ عدد پایان‌نامه دانش‌آموختگان طب از دانشگاه علوم پزشکی قزوین صورت گرفت، در اکثر آنها اشکالات اساسی مشاهده گردید (۸). بیشترین ضعف در قسمت منابع، بیان مسئله، بررسی متون و توضیح روش مطالعه گزارش گردید (۸).

از آنجا که مطالعات اولیه حکایت از آن داشتند که دانشجویان با صرف وقت زیاد برای انجام امور تحقیقاتی پایان‌نامه‌های خود، به دلیل عدم آشنایی با رعایت اصول نگارش پایان‌نامه موفق به اطلاع‌رسانی کامل از نتایج تحقیقات خویش نمی‌شدند و از طرف

راهنما و استاد مشاور و عنوان پایان‌نامه در مراحل ارائه نتایج مخفی نگه داشته می‌شوند. ۲- ارائه نتایج به مراکز ذیربط و تحت نظر حوزه معاونت آموزشی و پژوهشی دانشگاه صورت می‌گیرد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: تجزیه و تحلیل آماری اطلاعات دسته‌بندی شده توسط آزمون‌های آنالیز کوواریانس (برای تداخل عوامل مخدوش‌کننده) و یا استفاده از روش‌های آمار توصیفی شامل استفاده از شاخص‌های توصیفی، جداول و نمودارها صورت گرفته شده است. شایان ذکر است از آنجایی که کل جامعه مورد بررسی قرار گرفته است بنابراین نیازی به استفاده از P. value جهت تعمیم نمونه به جامعه نمی‌باشد.

نتایج

در این تحقیق جمعاً ۲۶۶ عدد پایان‌نامه موجود در کتابخانه مرکزی دانشگاه، نگارش یافته طی ۷ سال از سال ۱۳۷۳ لغایت پایان آذرماه ۱۳۷۹، از نظر رعایت اصول نگارش مورد بررسی قرار گرفتند (جدول شماره ۱). ۹۳/۶٪ از پایان‌نامه‌ها توسط گروه‌های آموزشی علوم بالینی و ۶/۴٪ آنها توسط گروه‌های آموزشی علوم پایه ارائه شده بودند.

بیشترین تعداد پایان‌نامه‌ها طی سال ۱۳۷۵ (۵۹ عدد) و کمترین آنها طی سال ۱۳۷۸ (۲۰ عدد) نگارش یافته‌اند. در سال ۱۳۷۶ بیشترین و در سال ۱۳۷۵ کمترین تعداد پایان‌نامه‌های خوب نگارش یافته‌اند. به لحاظ گروه‌های آموزشی بیشترین تعداد پایان‌نامه‌ها توسط گروه داخلی (۲۴/۸٪) و کمترین آنها توسط گروه پوست (۵/۶٪) ارائه شده‌اند (جدول شماره ۱).

دیگر عدم وجود هرگونه بررسی بر روی نحوه نگارش پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اراک تصمیم به انجام این پژوهش گرفته شد.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که ۵۲٪ پایان‌نامه‌های نگارش یافته توسط دانشجویان علوم پزشکی اراک دارای کیفیت خوب، ۴۰٪ کیفیت متوسط و ۸٪ از کیفیت بدی برخوردار بودند.

مواد و روش کار

نوع مطالعه: این پژوهش یک مطالعه توصیفی - تحلیلی (Descriptive-Analytical Study) است.

جامعه مورد مطالعه: عبارتست از کلیه پایان‌نامه‌های دوره دکتری عمومی پزشکی که توسط فارغ‌التحصیلان دانشگاه علوم پزشکی اراک از ابتدا تا پایان آذرماه ۱۳۷۹ ارائه شده بود. تعداد کل پایان‌نامه‌های مورد بررسی ۲۶۶ عدد بود.

روش اجرا: روش جمع‌آوری داده‌های موردنظر، مشاهده و ثبت در چک‌لیست بود. چک‌لیست تهیه شده حاوی پنجاه متغیر بوده و اعتبار (Validity) آن توسط سه نفر از اساتید کارگاه مقاله‌نویسی دانشگاه و اعتماد (Reliability) آن طی یک مطالعه اولیه (Pilot study) توسط پانزده نفر از اساتید دانشگاه مورد تأیید قرار گرفت. هر پایان‌نامه حداقل یک‌بار با توجه به فرم ارزیابی، بررسی شده و اطلاعات موردنظر از آن استخراج و وارد چک‌لیست شدند. جهت حفظ اعتماد (Reliability) بین مجریان هماهنگی لازم صورت گرفته و در موارد لزوم با اتفاق نظر تصمیم‌گیری به عمل آمد. رعایت اخلاق پژوهش: ۱- نام دانشجو، استاد

جدول شماره ۱: کیفیت رعایت اصول نگارش علمی بخش‌های مختلف

پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی فارغ‌التحصیل دانشگاه علوم پزشکی اراک طی سال‌های ۷۹ - ۱۳۷۳

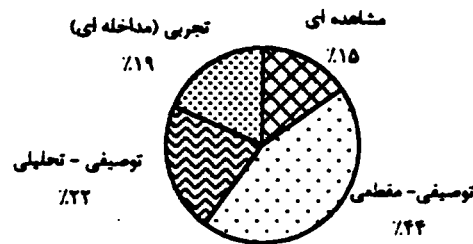
گروه آموزشی	تعداد پایان‌نامه	کیفیت	صنجات مقدماتی	چکیده	مقدمه	روش کار	یافته‌ها	بحث	منابع	حجم
داخلی	۶۶	خوب	۶۵	۵۹/۴	۲۴	۴۸/۵	۶۱/۴	۲۵/۵	۴۶/۹	۴۷/۲
		متوسط	۲۸/۶	۳۲/۷	۷/۵	۳۷/۶	۳۰/۹	۴۷/۳	۴۴/۲	۳۹/۸
		ضعیف	۵/۷	۷/۸	۱۸/۲	۱۳/۸	۷/۶	۳۰	۸/۸	۱۳
جراحی	۴۲	خوب	۵۰	۶۵	۳۱	۵۰	۴۸/۵	۳۰	۵۰	۴۵
		متوسط	۴۴	۳۰	۶۴	۴۲	۴۸/۵	۳۷	۴۵	۴۴/۳
		ضعیف	۶	۵	۵	۸	۳	۴۳	۵	۱۰/۷
چشم	۳۵	خوب	۶۴	۶۴/۵	۲۶/۵	۳۳	۴۷	۲۳	۵۰	۴۴
		متوسط	۲۶	۳۲/۵	۶۲	۵۶/۵	۴۴	۴۷	۴۱	۴۳
		ضعیف	۱۰	۳	۱۱/۵	۱۰/۵	۹	۳۷	۹	۱۳
اطفال	۳۱	خوب	۶۹	۴۲	۳۱	۴۱	۴۴	۳۱	۵۹	۴۵/۵
		متوسط	۳۰	۵۴	۶۱/۵	۵۴/۵	۵۲	۵۷/۵	۳۳/۵	۴۹
		ضعیف	۱	۴	۷/۵	۴/۵	۴	۱۱/۵	۷/۵	۵/۵
زنان	۲۰	خوب	۳۵/۵	۲۹/۵	۲۳/۵	۲۹/۵	۴۶/۵	۶	۴۷	۶۴/۱
		متوسط	۵۸/۵	۵۸/۵	۵۳	۵۳	۴۶/۵	۶۴/۵	۳۵/۵	۵/۲۸
		ضعیف	۶	۱۲	۲۳/۵	۱۷/۵	۷	۲۹/۵	۱۷/۵	۱۶/۱
ارتوپدی	۱۷	خوب	۴۳	۲۸/۵	۱۰	۲۱/۵	۳۸/۵	۲۸/۵	۲۱/۵	۲۷
		متوسط	۵۰	۵۷	۶۵	۵۰	۵۴	۴۳	۶۴/۵	۵۶
		ضعیف	۷	۱۴/۵	۲۵	۲۸/۵	۷/۵	۲۸/۵	۲۸/۵	۱۷
علوم پایه	۱۷	خوب	۵۹	۷۶	۴۹	۷۴	۷۵	۷۱	۷۰	۶۹
		متوسط	۳۰	۱۷	۴۰	۱۸	۱۸	۱۸	۲۱	۲۰
		ضعیف	۱۱	۷	۱۱	۸	۷	۸	۸	۸
گوش و حلق و بینی	۱۶	خوب	۸۰	۴۶	۳۸/۵	۳۶/۵	۱۶/۵	۵۰	۴۲	۵۰
		متوسط	۱۲	۴۶	۵۴	۲۴/۵	۶۶	۷۵	۴۱/۵	۴۱/۵
		ضعیف	۸	۸	۷/۵	۹	۷	۸/۵	۸/۵	۸
پوست	۱۵	خوب	۳۷	۴۱/۵	۱۸	۴۰	۵۴	۲۷/۵	۴۲/۵	۴۰
		متوسط	۵۶	۵۱/۵	۷۳	۵۰	۳۶	۶۳/۵	۵۱/۵	۵۴
		ضعیف	۷	۷	۹	۱۰	۱۰	۹	۹	۶

مطالعات توصیفی - مقطعی (Descriptive - Cross) با (Sectional Studies) تعداد ۱۲۰ عدد و کمترین آن‌ها مطالعات مشاهده‌ای (Observational Studies) ۴۰ مورد بوده است (نمودار شماره ۱).

باتوجه بخش‌های مختلف پایان‌نامه، بیش از $\frac{۲}{۳}$ پایان‌نامه‌ها دارای عنوان قابل قبولی بودند و تنها ۳٪ در رعایت اصول عنوان نویسی ضعیف بودند (جدول شماره ۲). در رابطه با بخش‌های اصلی هر پایان‌نامه، بهترین

تعداد پایان‌نامه‌ها برحسب استاد راهنما متغیر بوده است. نتایج نشان داد که دانشجویان خانم بیشتر تمایل به گروه‌های آموزشی زنان و پوست و دانشجویان آقا بیشتر تمایل به گروه‌های آموزشی جراحی و داخلی داشتند. به لحاظ نوع پایان‌نامه مشخص شد که هیچ‌گونه پایان‌نامه‌ای به صورت ترجمه یا گردآوری مطالب تهیه نشده است و کلیه پایان‌نامه‌ها تحقیقاتی بوده‌اند. در خصوص نوع مطالعه، بیشترین آنها مربوط به

نگارش مربوط به بخش‌های چکیده (۵۴٪) و یافته‌ها (۵۲٪) و ضعیف‌ترین آنها بخش‌های بحث (۲۷٪) و مقدمه (۱۱/۳٪) تعیین گردید (جدول شماره ۲).

نمودار شماره ۱: میزان فراوانی پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی فارغ‌التحصیل دانشگاه علوم پزشکی اراک طی سال‌های ۷۹-۱۳۷۳ به تفکیک نوع مطالعه

جدول شماره ۲: کیفیت رعایت اصول نگارش علمی بخش‌های مختلف پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی فارغ‌التحصیل دانشگاه علوم پزشکی اراک ۷۹-۱۳۷۳

بخش‌های پایان‌نامه	خوب		متوسط		ضعیف	
	فراوانی مطلق	% فراوانی نسبی	فراوانی مطلق	% فراوانی نسبی	فراوانی مطلق	% فراوانی نسبی
عنوان	۱۷۲	۶۷/۰	۷۸	۳۰/۰	۷	۳۰/۰
چکیده	۱۳۸	۵۴/۳	۱۰۲	۴۰/۲	۱۴	۵/۵
مقدمه و کلیات	۶۳	۲۵/۵	۱۵۶	۶۳/۲	۲۸	۱۱/۳
مواد و روش کار	۹۹	۴۱/۸	۱۱۵	۴۸/۵	۲۳	۹/۷
یافته‌ها	۱۲۳	۵۲/۳	۱۰۵	۴۴/۷	۷	۳/۰
بحث	۶۴	۲۶/۳	۱۱۳	۴۶/۵	۶۶	۲۷/۲
منابع	۱۲۴	۴۹/۰	۱۰۹	۴۳/۱	۲۰	۷/۹
صفحات مقدماتی	۱۵۳	۶۱/۰	۹۵	۳۷/۸	۳	۱/۲
فهرست عناوین	۲۰۲	۸۰/۵	۴۰	۱۶/۰	۹	۳/۵
جمع	۱۳۹	۵۲٪	۱۰۶	۴۰٪	۲۱	۸٪

تجزیه و تحلیل‌های آماری صورت گرفته بر روی کیفیت رعایت اصول نگارش بخش‌های اصلی شش‌گانه پایان‌نامه‌ها توسط گروه‌های آموزشی مختلف

با توجه کلی به هر پایان‌نامه، تعداد ۱۳۹ عدد (۵۱٪) خوب، ۱۰۶ عدد (۴۰٪) متوسط و تعداد ۲۱ عدد (۸٪) ضعیف ارائه شده است.

جهت اجرای هرچه قوی‌تر و بهتر تحقیق خویش در ابتدا به دنبال عنوان و خلاصه کارهای اجرا شده قبلی در سیستم‌های اطلاع‌رسانی هستند و از این رو با توجه به مراجعه هرچه بیشتر خوانندگان به این دو قسمت، نویسندگان حداکثر سعی خود را باید بنمایند تا در نگارش عنوان و خلاصه بتوانند تصویری کامل و گویا از کل پژوهش و پایان‌نامه را ارائه نمایند. در بررسی‌های صورت‌گرفته در این پژوهش نگارش عنوان بیش از $\frac{2}{3}$ پایان‌نامه‌ها خوب و تنها ۳٪ آنها در این قسمت ضعیف تهیه شده بودند. در نگارش بخش چکیده با نقصان بیشتری از عنوان روبرو بوده‌ایم، به طوری که تنها حدود نیمی از پایان‌نامه‌ها دارای چکیده خوبی بودند. طی این بررسی بیشترین مشکل در بخش چکیده، در فقدان یا نگارش بد نتیجه‌گیری بوده است.

در هر پایان‌نامه بخش مهمی از مقدمه را بیان مسئله، اهمیت موضوع، اهداف، تعریف واژه‌ها و بررسی متون تشکیل می‌دهد. نتایج به دست آمده از این طرح نشان دهنده وضعیت بد این بخش می‌باشد. به طوری که تنها ۲۵/۵٪ از پایان‌نامه‌ها خوب و ۱۱/۳٪ از آنها بد نگارش یافته بودند که این میزان در مقایسه با دانشگاه‌های دیگر (۹/۷٪ بد) نامطلوب‌تر بوده است (۷).

بررسی‌های صورت‌گرفته بر روی مطالب بخش مقدمه نشان داد که بخش اعظمی از مطالب آن به جای استفاده از مجلات و منابع جدید، برگرفته از کتب درسنامه می‌باشد که این از جذابیت و تازگی آن می‌کاهد و از طرفی بسیاری از مطالب اشاره شده ارتباط کمی با موضوع مورد نظر در پایان‌نامه دارد. در نگارش پایان‌نامه و یا مقاله علمی، بخش مواد و

حاکی از بالاترین کیفیت ارائه شده توسط گروه علوم پایه در تمامی بخش‌های چکیده (۷۲٪)، مقدمه (۴۲٪)، روش کار (۷۴٪)، یافته‌ها (۷۵٪)، بحث و نتیجه‌گیری (۷۱٪) و منابع (۷۰٪) بود (جدول شماره ۱). در مجموع کل بخش‌های پایان‌نامه، گروه علوم پایه با ۶۹٪ نگارش خوب، بیشترین رعایت اصول نگارش را نموده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

پایان‌نامه‌ها حاوی جدیدترین اطلاعات علمی و تخصصی می‌باشند و از این جهت در تقسیم‌بندی‌های موجود (از طرف سازمان‌های مختلف نظیر یونسکو) در شمار آمارهای پژوهشی هر کشور قرار می‌گیرند. از این رو بررسی دقیق آنها و برنامه‌ریزی جهت پی‌بردن به نقاط ضعف آنها می‌توان تأثیر به‌سزائی در ارتقاء سطح پژوهشی هر جامعه داشته باشد.

نگارش پایان‌نامه‌ها باید با زبانی ساده، صریح و براساس اصول علمی صورت گیرد تا بتواند نتایج تحقیقات صورت گرفته را به نحو مطلوب در اختیار جوامع علمی قرار دهد. علی‌رغم اهمیتی که پایان‌نامه‌ها و خصوصاً نگارش آنها در تحقیقات دارد، متأسفانه آمارهای موجود حکایت از کاستی‌های بسیاری در این زمینه دارد.

نتایج حاصل از این پژوهش حکایت از کیفیت مطلوب تنها نیمی از پایان‌نامه‌های مورد بررسی دارد. در همین راستا آمار دیگر محققان نیز نشان داد که تنها ۱۵٪ از پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان دانشگاه علوم پزشکی گیلان از کیفیت مطلوبی برخوردار بودند (۸).

پژوهشگران در روند جستجوی مطالب و اطلاعات

پیدا کرد. اما متأسفانه مشاهده می‌شود که بسیاری از پایان‌نامه‌ها در نگارش بخش بحث ضعیف بوده و یا حتی فاقد آن می‌باشند و این مسئله دستاوردی جز عدم استخراج نهایی اهداف تحقیق و ارائه خطوط آتی از طرف محقق و همچنین سردرگمی خواننده جهت ایجاد ارتباط بین اهداف و نتایج تحقیق را به همراه نخواهد داشت.

نتایج این تحقیق حکایت داشت که نگارش تنها ۸٪ بخش منابع پایان‌نامه‌ها از کیفیت بدی برخوردار بوده‌اند که در مقایسه با دانشگاه علوم پزشکی گیلان (۵۶٪ نگارش بد) از کیفیت مطلوب‌تری برخوردار بوده است (۷).

از علل احتمالی این اختلاف می‌توان به تأخیر زمانی ۴ ساله این مطالعه از یک‌طرف و برقراری کارگاه‌های آموزشی متعدد روش نگارش پایان‌نامه‌ها و مقالات علمی در اراک از طرف دیگر اشاره کرد. و از آنجا که برای ارزیابی دقیق هر تحقیقی نیاز به مراجعه به منابع مورد استفاده می‌باشد. بنابراین محقق باید حداکثر کوشش خود را در ارائه بخش منابع به کار بندد.

نتایج به دست آمده همچنین نشان داد که بیش از ۶۵٪ پایان‌نامه‌ها را چهار گروه آموزشی داخلی، جراحی، چشم و اطفال ارائه نموده‌اند. با توجه به علاقه وافر و استقبال بیشتر دانشجویان در همکاری با گروه‌های فوق‌الذکر از یک طرف و درصد پایین پایان‌نامه‌های خوب ارائه شده توسط این گروه‌ها (بین ۴۴٪ تا ۴۷٪) از طرف دیگر، نیاز به ارتقاء رعایت اصول علمی در امور نگارش در این گروه‌ها هرچه بیشتر احساس می‌شود.

با توجه به نقش مهم و بنیادی علوم پایه جهت دوره

روش‌ها باید به نحوی نوشته شود که انجام آن تحقیق توسط دیگر محققین بدون هیچگونه مشکلی قابل اجرا باشد و بتواند به نتایج مشابهی برسد. نتایج این پژوهش حاکی از کیفیت بد ۱۰ درصدی نگارش بخش مواد و روش‌هاست که در مقایسه با همین بخش در پایان‌نامه‌های نوشته شده در دانشگاه‌های دیگر (۳۲٪ بد) از وضعیت مطلوب‌تری برخوردار بوده است (۷). با این وجود کیفیت خوب تنها ۴۴٪ مواد و روش پایان‌نامه‌ها انگیزه‌ای برای دقت بیشتر در نگارش این قسمت می‌باشد.

از بخش‌هایی که در پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی اراک خوب نگارش یافته بود بخش یافته‌ها بود که کمتر از ۳٪ آنها کیفیت ضعیف داشتند. با این وجود اشکالاتی نظیر ارائه نامناسب نتایج در قالب جداول و یا نمودار و همچنین تکرار مطالب جداول در نمودارها و تکرار مجدد آنها در متن بغور دیده می‌شد و از این بابت تنها حدود ۱۰٪ پایان‌نامه‌ها نگارش خوبی داشتند. بررسی صورت‌گرفته در این تحقیق نشان داد که نگارش بخش بحث واجد پایین‌ترین کیفیت نگارش در تمامی بخش‌های پایان‌نامه‌ها بوده است و تنها ۲۶٪ پایان‌نامه‌ها ارزیابی خوبی داشتند. نتایج تحقیق صورت گرفته بر روی دانشجویان پزشکی دانشگاه‌های دیگر نیز حکایت از کیفیت بد (۶۳ درصد پایان‌نامه‌ها) نگارش بخش بحث بوده است. از این نتایج استنتاج می‌شود که نگارش «بحث» یا بیشترین مشکلات روبروست و این در حالیست که در هر پایان‌نامه بخش بحث باید جایگاه برخورد و شکوفایی نظرات و یافته‌های تحقیقات مختلف با تحقیق موردنظر باشد تا بتوان از این برخوردها راهی را جهت نیل به اهداف عالی تحقیق

دانشگاه‌ها. و در کوتاه‌مدت نیز دانشگاه برای خود چارچوبی را تهیه نماید.

۳- تشکیل هسته‌ای در هر دانشکده پزشکی جهت راهنمایی دانشجویان در انتخاب عنوان مناسب و استاد راهنمای مجرب و آگاه.

۴- پرداخت کلیه هزینه‌های پایان‌نامه‌هایی که صحیح نگارش یافته و نمره عالی دریافت نموده‌اند.

۵- برقراری تسهیلات ویژه جهت دانشجویانی که پایان‌نامه‌های خود را از گروه‌های علوم پایه انتخاب می‌نمایند.

۶- تشویق سالانه گروه‌های آموزشی که بیشترین تعداد پایان‌نامه‌ها را به صورت صحیح ارائه نمودند.

۷- بررسی و علت‌یابی در گروه‌های آموزشی که دانشجویان کمتری جذب آنها جهت انجام پایان‌نامه می‌شوند و در صورت امکان اقدام به رفع علل احتمالی مشکلات.

۸- بررسی پایان‌نامه‌های دانشجویان از نظر نقاط قوت و ضعف هرچند سال یک‌بار و اقدام به رفع موانع موجود جهت افزایش کیفیت آنها.

سپاسگزاری

از کلیه اساتید محترم به خصوص از خانم‌ها شراره خسروی و زهرا اسلامی‌راد و آقایان دکتر دلاور، دکتر جمشیدی‌فرد، خزاعی، سخائی، صورتی و از همکاران محترم شاغل در کتابخانه دانشکده به خصوص خانم‌ها عسگری، مرادی و آقای حیدری که در انجام این طرح ما را یاری نمودند سپاسگزاری می‌نمائیم.

علوم بالینی (در حکم ریشه برای ساقه) تأکید هرچه بیشتر جهت تشویق، تسهیل و ارائه، امکانات فراوان‌تری جهت پایان‌نامه‌های ارائه شده توسط گروه‌های علوم پایه صورت گیرد. علاقمندی دانشجویان در همکاری با گروه‌های علوم پایه در اراک (۶/۴٪) چند برابر بیشتر از دیگر دانشگاه‌ها (۰/۵٪) گزارش شده است (۹).

بهترین کیفیت نگارش پایان‌نامه‌ها مربوط به گروه علوم پایه (۶۹٪ نگارش خوب) بود که دلیل این‌کار می‌تواند انجام کارهای تحقیقاتی بیشتر در زمان گذراندن پایان‌نامه‌های Ph.D. توسط اساتید علوم پایه باشد.

نتیجه‌گیری

علی‌رغم نگارش بهتر پایان‌نامه‌ها توسط دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اراک در مقایسه با دیگر دانشگاه‌ها، اما هنوز کمبودهای زیادی در این زمینه مشاهده می‌گردد که نیازمند انجام هرچه بیشتر کارهای کارشناسی جهت رفع نواقص و کاستی‌های آنها می‌باشد تا بتوان از آن طریق هرچه بیشتر کیفیت اصول نگارش پایان‌نامه‌ها را ارتقاء داد.

پیشنهادات

۱- برگزاری مستمر کارگاه‌هایی جهت آموزش صحیح روند انجام یک طرف تحقیقاتی و نگارش نتایج آن به صورت یک پایان‌نامه و مقاله برای دانشجویان مشمول گذراندن پایان‌نامه و اساتید راهنما.

۲- تهیه یک چارچوب ثابت و استاندارد برای نگارش صحیح یک پایان‌نامه توسط حوزه معاونت پژوهشی وزارت بهداشت و ابلاغ جهت اجرا به تمامی

References:

- ۱- بقائی رحیم و همکاران. آئین‌نامه اجرایی پایان‌نامه‌های پزشکی، ارومیه، دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، ۱۳۷۵
- ۲- شریفی مظفر. تحقیق و توسعه و دانشگاه، مجموعه مقالات سمینار تحقیق و توسعه، تهران، سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی، ۱۳۶۸؛ صص ۲۹۱ - ۲۷۸.
3. William WO. A survey of doctorates by thesis among general practitoners in the British Isles from 1973-1988, British Journal of General Practioners, 1990; 40, 491-4.
4. Snaith, ML., Do you need to write a thesis? Annals of Rheumatic Diseases, 1991; 50, 61-2.
5. Cursiefer C and Altunbas A. Should all medical students do research during their studies? Medical Education, 1995; 29, 254.
- ۶- چادگانی پور مصطفی. نگارش علمی، اصفهان، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، ۱۳۷۳.
- ۷- سبحانی عبدالرسول، پوررمضان مهرداد، ذاکر نقیبه علی. بررسی رعایت اصول نگارش علمی پایان‌نامه‌های تحقیقاتی دانشجویان پزشکی، گیلان، مجله دانشکده پزشکی گیلان، ۱۳۷۷؛ ۷ (۲۵ و ۲۶)، صص ۲۲ - ۱۶.
- ۸- آصفزاده سعید، کلاتری زهرا. بررسی پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان دانشگاه علوم پزشکی قزوین، گیلان، مجله دانشکده پزشکی گیلان، ۱۳۷۷؛ ۷ (۲۶ و ۲۵)، صص ۲۲-۱۶.
- ۹- منصور قناعتی فریبرز، شفق افشین، فریدی مازیار، نیکزاد حسین، عظیمی افشین. بررسی ۵ساله پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، مجله دانشکده پزشکی گیلان، ۱۳۷۷؛ ۷ (۲۶ و ۲۵) صص ۱۵-۹.